

TEREZIE OD JEŽÍŠE

Teresa de Cepeda y Ahumada
(28.3.1515 Avila – 4.10.1582 Alba de Tormes)

DOBOVÉ POZADÍ

- „zlatý věk“ ve Španělsku (vláda Karla V., Filipa II.)
- expanze do pro Evropany nových zemí a kontinentů
- mezi renesanční kulturou a tíhnutím k politické a náboženské izolaci Iberského poloostrova
- množství pokusů o obnovu společnosti a církve, jak „shora“ (kard. Cisneros), tak „zdola“ (lidová zbožnost, řádové reformy, *alumbrados* a další spirituální proudy), vliv rýnské mystiky, *devotio moderna*, savonarolovské reformy a německého reformního hnutí
- častý antiintelektualismus, citovost, biblismus,
- rozvoj inkvizice, která se stává nástrojem v rukou státu, apriorní podezření vůči autorům duchovních spisů, zákaz studia na zahraničních univerzitách, zároveň toto obtížné klima přinutilo jak spirituály tak teology upřesnit používané pojmy

ŽIVOT TEREZIE OD JEŽÍŠE

*28. 3. 1515 v Avile (Stará Kastilie, střední Španělsko),

1528-30 od prvního náboženského zápalu se dostala do krize dospívání, ve svých spisech zmiňuje svou tehdejší dětskou touhu po mučednictví, píše, že ve svých šesti či sedmi letech byla schopna myslet na Boha a svatost, toužila spatřit Boha, ovšem dodává:

„velice jsem si přála zemřít jako oni, avšak ne tak pro lásku k Bohu, nýbrž proto, abych se mohla co nejrychleji dobrat štěstí, o němž jsem četla, že se nachází v nebi“ (Ž 1,4)

Milovala četbu rytířských románů: je dobré si ovšem uvědomit, co v její době obsahoval rytířský ideál: věrně sloužit králi a žít naprosto bezúhonně, bránit chudé, nelhat, nikomu nekřivdit, neutlačovat druhé ... Bylo tu i to, co sama Terezie vnímala jako jeho úskalí a to sám pojem cti, *honra* - o tom, co má být opravdovou ctí podle Terezie viz Ž 20, 26:

„Lituje doby, kdy dbala pouze na čest či spíše na iluzi, o níž si myslela, že je cti, totiž to, co svět nazývá čest. Dnes totiž vidí, že je to velká lež, do níž jsme všichni zapleteni. Vidí, že ryzí čest není lživá, nýbrž spočívá na pravdě, oceňuje totiž, co je hodné vážnosti, a považuje za nicotnost, co je nicotné. A tedy to, co pomíjí a co není k Boží slávě, je nicotnost a méně než nic.“

Umí si tedy cenit toho, co je skutečně podstatné a dokáže to odlišit od nedůležitého, nicotného.

Obraz Tereziina dětství je útržkovitý, ve své autobiografii zaznamenala vzpomínku na dětské hry na poustevničení a několik dalších drobností – je dobré nezapomenout, že vždy se vracíme s jistým odstupem k vzpomínkám na to, co vytvořilo náš současný vztah s Bohem, jaké byly jeho počátky a ze zlomků se někdy pokoušíme rekonstruovat celek, proto i Tereziina „duchovní“ autobiografie zůstane neúplná.

Vyrostla v sympatickou mladou dámu zahrnutou sympatiemi mnoha mladých mužů a jedním z jejich největších potěšení, zdá se, bylo umět využít tyto sympatie ve svůj prospěch.

„Začínala jsem si uvědomovat přirozené dary, kterými mě Pán zahrnul (lidé kolem mi říkali, že jich mám mnoho), a namísto abych za ně děkovala Bohu, začala jsem jimi Bohu urážet. (Ž 1, 8)... Oblékala jsem se do rafinovaných oděvů, abych byla obdivovaná, velmi jsem pečovala o své ruce a o

své vlasy, užívala různých vůní a oddávala se všemožným marnivostem, kterých vzhledem k mému nadání pro tyto věci bylo nemálo.“ (Ž 2,2)

„Nedopouštěla jsem se ovšem těžkých hříchů, hanebné chování mě přirozeně odpuzovalo. Snažila jsem se prostě strávit čas povídáním... Strach, že bych přišla o čest mi dával sílu, abych nepodlehla pokušení k těžkým hříchům. Za nic na světě bych nic takového neudělala. A věřím, že žádná lidská přízeň by mě nedonutila ze cti slevit.“

1531 Terezie byla rodinou poslána na výchovu do kláštera augustiniánek. V té době už byla po smrti její druhá matka a starší sestra se provdala, takže nikdo v domě nebyl schopen Terezii usměrnit. Klášter, který vedla doña Maria de Briceño, byl nedávno založený, a Terezii se v něm dostalo kromě obvyklé výchovy určené mladým ženám té doby i uvedení do vnitřního života. Postupně se začal proměňovat také její názor na sám řeholní život: z původně ničím nezakrývané hostility („všemi silami jsem se vzpouzela myšlence, že bych snad mohla být řeholní sestra“, řeholnice se jí zdály příliš asketické) se vyvinulo porozumění a schopnost načerpat něco z oné poklidné atmosféry kláštera. Někdy dokonce mniškám jejich schopnost usebrání záviděla. V klášteře pobyla zhruba rok a půl, vrátila se do otcovského domu kvůli svému zhoršujícímu se zdravotnímu stavu.

Hledání místa

1533-34 Žije v otcovském domě. Čte listy sv. Jeronýma. Rozhoduje se pro řeholní povolání a přesvědčuje k podobné volbě i svého bratra Antonia.

„Začala jsem se velice modlit, nahlas, a prosila jsem všechny, aby se za mne přimlouvali u Boha, aby mi napověděli, v jakém životním stavu mu mám sloužit. Ovšem zároveň jsem si přála, aby to nebylo, že se mám stát řeholnicí, doufala jsem, že mě nezavolá na onu cestu, i když jsem se zároveň bála i myšlenky na vdávání.“ (Ž 3,2)

Prvotní motivace Tereziny volby povolání jsou trochu úsměvné:

„pomaličku jsem se rozhodovala, že se snad přemůžu a budu ho následovat“, neboť

„řeholní život nemůže být horší než očistec, tudíž jestliže jsem dosud žila tak, že bych si zasloužila peklo, můžu zbytek života prožít v očistci, s nadějí, že pak bude možné vstoupit přímo do nebe.“

Když se tedy nakonec skutečně dostala k volbě,

„rozhodla jsem se říci to otci, což pro mě znamenalo jako bych už na sebe oblékala řeholní oděv, protože jsem tehdy tak lpěla na čestném slově, že když už jsem jednou vyslovila svůj záměr, nebyla bych se ho zřekla za nic na světě.“ (Ž 3,7)

Jak se po letech změnil Terezin pohled na život v klášteře! Už mu nebude říkat očistec, ale „ráj“: malý ráj na zemi, „kousek nebe“.

1535 Prchá z otcovského domu, aby vstoupila do avilského karmelitánského kláštera Vtělení. První roky svého řeholního života žila velmi příkladně:

„Od prvních chvil mě Bůh naplňoval radostí za to, že jsem přijala tento životní stav. Tato velká radost mě dodnes neopouští, o to víc, že změnil mou vyprahlost, která sužovala mou duši, ve velkou něhu.“ (Ž 4,2)

Všechno ji na řeholním životě těší, ale začíná i její dlouhý vnitřní boj (který potrvá téměř dvacet let!) o očistu motivací svého povolání, protože není schopna se dobrat syntézy mezi láskou k Bohu a láskou k lidem, žije v trvalém konfliktu: ráda rozmlouvá o duchovních tématech, ale také vnímá zbytečnost všeho mluvení, všeobecné rozptýlení, které každé setkání přináší, má dojem, že rozmlouvami s přáteli zrazuje věrnost vůči Bohu.

Období krize

1538 Terezie je postižena těžkou nemocí, celkově fyzicky zkolabuje a téměř po tři roky bude paralyzovaná a jen pozvolna se opět obnoví její pohybové schopnosti. Čte Francisca Osunu a Řehořův komentář na knihu Job.

1539-43 Terezie kolísá mezi duchovním zápalem a vlažností, prožívá dlouhé období duchovní vyprahlosti, velkého volního úsilí, avšak s malými výsledky:

„jak bych chtěla umět popsat otroctví, ve kterém se tehdy nacházela má duše! Dobře jsem chápala, že otročím, ale nevěděla jsem čemu, ani jsem nemohla uvěřit, že všechno je tak pomíjivé, jak mi říkalo mé svědomí. Moji zpovědníci tomu nepřipisovali velký význam: jeden z nich mi dokonce říkal, že podobná setkání a vztahy mi neuškodí ani kdybych už dospěla do stavu vysoké kontemplace... Jenže moje duše uvnitř cítila, že vůbec nedělá, co by měla, pro toho, jemuž byla tak zavázána.“ (Ž 8, 11)

“Strávila jsem téměř dvacet let na tomto rozbouřeném moři, padala jsem a opět se zvedala, ale pozvedala jsem se špatně, protože jsem pak padala stále znova... Můj život byl jeden z nejsmutnějších jaké si lze představit, protože jsem se ani neradovala z Boha, ani jsem nenacházela zalíbení ve světě. Když jsem se pouštěla do světských radostí, trápila jsem se vzpomínkou na to, co dlužím Bohu a když jsem byla s Bohem, rušila mě náklonnost ke světu. A byl to tak trudný boj, že nevím, jak jsem byla schopna ho vydržet jediný měsíc, natož tolik let.“ (Ž 8,2)

„Uvědomovala jsem si, že tohle není žádný život“ (Ž 8, 12), říká Terezie. Tato krize ovšem vyplývá z toho, že brala vážně životní stav, ve kterém měla žít. Bude to nakonec Bůh, kdo ji svou milostí pomůže vystoupit z této krize a učinit rozhodující krok „druhého obrácení“.

1544-53 Terezie se navrácí k praxi vnitřní modlitby, jejího duchovního doprovázení se ujal p. Vincente Barrón, pokračuje Terezín zápas o poctivý duchovní život

1554 před sochou bičovaného Ježíše obdržela mystickou milost (Ž 9,1), která ji pohnula k definitivnímu rozhodnutí pro autentický duchovní život. Čte *Vyznání sv. Augustina*.

Mystické dary

1554-58 období intenzivního života modlitby a meditace, doprovázeného křesťanskou askezí, klade teď důraz na skutečnou Boží přítomnost v duši člověka (Ž 18,15) a na Kristovo lidství (Ž 22), které ji přivedou na práh kontemplace

1558-60 dva roky oplývající mystickými milostmi, prvá vidění Kristova lidství, které se stává její “živou knihou” (Ž 26,5; 27, 2; 28,3; 29,13), myšlenka založit reformovaný klášter (Ž 32-26). Píše první *Relaci*.

1562-67 zakládá reformovaný Karmel, začíná psát. 24. 8. 1562 inaugurace Karmelu sv. Josefa v Avile (Ž 32-36), pět let poklidného života ve sv. Josefu, píše 2-3 *Relaci* a *Vlastní životopis*

Zakládání

Terezie nezakládá své kláštery, aby odpověděla na nějaké dobové potřeby církve, ale nutnost nalezení nové formy vychází z jejího intenzivního vztahu s Bohem a z úsilí o „reformu“ sebe samé:

„Když jsem přemýšlela o tom, co bych mohla pro Boha udělat, napadlo mě, že první, co bych měla, bylo uskutečnit dokonaleji povolání k řeholnímu životu, kterého mi bylo od Boha dopřáno.“ (Ž 32,9)

„Neuměla jsem se rozhodnout, protože jsem byla spokojená tam, kde jsem žila, klášter se mi líbil a měla jsem tam celou, jakou jsem si přála.“ (Ž 32,10)

Nepronásledovaly ji tedy reformátorské touhy, na nový Karmel začíná myslet po 27 letech pobytu v klášteře a nová podoba vzniká postupně během rozhovorů s ostatními sestrami. Ví, že ji čeká něco velmi problematického:

„Strašně mě to trápilo, protože jsem cítila, jak už houstne vzduch pod tíhou všemožných obtíží a veliká trápení, které by mě to stálo, a to ani nemluvíme o faktu, že jsem se ve svém starém klášteře měla moc dobře. I když jsem se starala o tu záležitost i dříve, nikdy ne tak rozhodně, aby z toho něco bylo... byla jsem rozpačitá a velmi jsem pochybovala o tom, co by se mělo podniknout.“ (Ž 32,12)

“... řeči, smích, obviňování z touhy po dobrodružství. Říkali mi, že bych udělala dobře, kdybych zůstala ve svém klášteře... Nevěděla jsem, co dělat, už proto, že se mi zdálo, že alespoň zčásti měli pravdu.“ (Ž 32,14)

Také její klášterní sestry jí moc nerozuměly:

„Za nějaké věci mě odsuzovaly neprávem, jako například, když říkaly, že jsem to všechno dělala, abych byla vážená, abych získala dobré jméno a podobně, ale byla jsem si vědoma, že v jiných měli pravdu, například, když tvrdili, že jsem byla horší než ostatní, že když nedodržuju dobře řeholní řád vlastního domu, kdovíjak si myslím, že budu dodržovat jiný, přísnější, že pohoršuju druhé a že chci za každou cenu zavádět novoty.“ (Ž 36,13)

K tomu se přidaly i vnitřní pochyby:

„Dábel mne nutil, abych se s úzkostí ptala, jak to chci udělat: uzavřít se v tak přísném domě, když jsem tak plná nemocí, jak jen snesu všechno to tvrdé pokání, když přicházím z tak prostorného a pohodlného kláštera, kde jsem se cítila tak dobře a měla tolik přítelkyň, zatímco kdoví, zda s těmi novými bych byla tolik spokojená. Stále jsem si opakovala, že jsem na sebe vzala příliš těžké závazky, které mě mohly dovést k zoufalství a to právě bylo ďáblovým cílem...“ (Ž 36,8)

Jakoby tu pokušení spočívalo právě v tom zapomenout, že počátek všeho díla je u Pána. Tereza prožívala velký vnitřní zmatek a úzkost, vrátily se jí některé psychologické postoje, které charakterizovaly na počátku jejího povolání: strach, úzkost, potřeba obklopit se spřízněnými dušemi... - jakoby ono pokušení uzávorkovalo její pětadvacetiletou duchovní zkušenost, možná proto, aby se onen „nový začátek“ ukázal jako pravá milost a nic než Boží milost.

„...měla jsem v hlavě jen můj pohled na věc, zatímco víra a ostatní ctnosti upadly do hlubokého spánku, byla jsem ze všeho tak unavená, že mi chyběla síla, abych je uvedla do chodu a bránila se jimi před tolika výpady“ (Ž 36,7)

Když Tereza najde svobodu, najde s ní zároveň životní harmonii, kterou vyžadoval její životní stav:

“Tolik jsem si přála onu fundaci, proto, abych se mohla od všeho odpoutat a uskutečnit své řeholní povolání s větší dokonalostí a v přísnější klauzuru. (Ž 36,5)

“Ach, velikosti Boží! Myšlenka na to všechno mne naplňuje úžasem a vidím, s jakou péčí mi chtělo Jeho Veličenstvo pomoci, aby se tento koutek ráje mohl založit, tento příbytek, v němž Jeho Veličenstvo nachází své zalíbení, jak mi jednou v modlitbě sdělil. Tedy že tento dům je Jeho rajským potěšením. Mně se opravdu zdá, že Jeho Veličenstvo si osobně vyvolilo duše, které zde shromáždilo, mezi nimiž žijí i já a velmi se tomu divím. Nevěděla bych o lepších, jež by si tak přísný, chudý a kontemplativní klášter mohl přát. Všechno přijímají s takovou kuráží a radostí, že si jedna připadá nehodná, že si sem zasloužila přijít. Zvláště ty, které sem Pán povolal, aby opustily mnohé marnosti a svody světa, kde by mohly ve štěstí žít podle jeho zákonů, zde byly Pánem obdařeny takovým množstvím útěchy, že jasně vidí, že jim Pán vrátil stonásobek za to, co opustily, a proto mu nepřestávají děkovat.“ (Ž 35,12)

„Jednoho dne, zatímco jsem se zabývala reformou řádu, Pán mi řekl: „Ty udělej, co můžeš. Zbytek nech na mě a neznepokojuj se. Těš se z dobra, kterého se ti dostalo a kterého je tolik. Můj Otec má v tobě zalíbení a Duch svatý tě miluje.“ (R 13)

1567 setkání s Janem od Kříže, rok poté zakládá první mužský reformovaný Karmel

1566-67 píše *Cestu dokonalosti*. Období zakládání klášterů a formace prvních mnišek (klade důraz na samotu: „nejen mnišky, ale poustevnice“, návrat k prvotní řeholi, mlčení, klauzura, omezený počet řeholnic v jednom klášteře, dobré vstupní rozlišování povolání, kontemplace jako základ povolání... – viz VH: není jen syntézou duchovní cesty, ale i syntézou hlavních rysů karmelské spirituality)

1571 první zkušenost trojičního tajemství (R 16)

1572 uprostřed jinak velmi činného období se jí dostává milosti duchovního sňatku (R 35) a další kontemplace tajemství Trojice

1577 zakládání klášterů po celém Španělsku, píše *Vnitřní hrad*, vrchol mystické zkušenosti Terezie

1580-82 její bohatá duchovní zkušenost a služba církvi se uzavírá v Albě de Tormes 4.10.1582.